

Передача в Україну архівів О. Довженка

Завдяки ініціативі представників Міністерства закордонних справ України, а точніше, посольства України в Москві (Російській Федерації), на засіданні підкомісії з питань співпраці в галузі культури та інформації підкомітету з питань гуманітарного співробітництва українсько-російської міждержавної комісії, що працювала в Києві впродовж 30 листопада — 1 грудня 2006 р., було поставлено питання про передачу в Україну архівів Довженка. Член цієї підкомісії Перший заступник Голови Державного комітету архівів України, доктор історичних наук, професор Геннадій Володимирович Боряк підтримав ініціативу, і до протоколу було внесено таке формулювання: «Українська сторона звернулася з проханням розглянути питання щодо можливості передачі в Україну архівів Довженка».

На думку Г.Боряка, члена Міжурядової українсько-польської комісії з проблем повернення втрачених і переміщених культурних цінностей (з 2001 р.), українсько-німецької комісії з реституції культурних цінностей, Міжнародної історичної комісії Фонду ФРН «Пам'ять. Відповідальність. Майбутнє» (з 2000 р.), який має чималий досвід у цій царині, варто уникати радикальних методів вирішення цього питання. Крім того, важливо розрізнати «передачу» та «повернення» архівів до України, адже повернути можна лише те, що було вилучено, вивезено, найчастіше, незаконно.

Архіви ж Довженка, які зберігають у Російській Федерації, було створено на законних підставах, тож акцент треба робити не на поверненні, а на передачі. Принципи архівістики унеможливають вилучення оригіналів документів із закордонних архівів на законних підставах. Якщо існувало б документально зафіксоване бажання Довженка про збереження архівів саме в Україні (як це було, скажімо, з його прагненням бути похованим на рідній землі), то виникли б легітимні підстави повернути саме оригінали документів.

В ситуації, коли таке бажання митця не potwierджено, передача оригіналів документів може бути лише актом доброї волі російської сторони, але цього, мабуть, не станеться. Ймовірнішою виглядає передача копій документів у будь-якому вигляді — цифровому, мікрофотокопій тощо.

За інформацією, вміщеною на офіційному веб-сайті Державного комітету архівів України, з Російської Федерації тричі передавали документи, частина яких — оригінали. Вперше — в 1993 році, коли до Централь-

ного державного архіву-музею літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) надійшло 165 одиниць та 252 кадрів фотоплівки з Архіву та книжок з бібліотеки Олександра Довженка. Вдруге — у 1994 році, той же архів та Сосницький літературно-меморіальний музей О.П.Довженка отримали 1865 одиниць архівних документів, 310 тисяч кінокадрів, 20 друкованих видань, 2 меморіальних предмети з квартири Олександра Довженка. Втретє, і поки що востаннє, — у 1997 році до ЦДАМЛМ було передано 150 одиниць книжок з бібліотеки Олександра Довженка та його дружини Юлії Солнцевої.

Наприкінці 2006 — на початку 2007 рр. Комісія з повернення документів з архіву О.П.Довженка проводить консультації і готує інформацію для Кабінету Міністрів України. До її роботи залучено фахівців — відомого довженкознавця, керівника відділу кіномистецтва і телебачення Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України С.Тримбача та співробітника цього ж відділу О.Безручка, чий дисертаційне дослідження про невідомі сторінки педагогічної діяльності та життя О.Довженка базується на опрацюванні українських архівів.

На основі очікуваних копій або оригіналів документів та матеріалів українських архівів та музеїв — ЦДАМЛМ України, Музею Національної кіностудії художніх фільмів імені Олександра Довженка, Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г.С.Пшеничного, Національного Центру Олександра Довженка, Сосницького літературно-меморіального музею О.П.Довженка, розсекречених документів Галузевого державного архіву служби безпеки (ГДА СБ) України, Центрального державного архіву громадських об'єднань (ЦДАГО) України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління (ЦДАВО) України тощо — буде сформовано «умовний архів О.П.Довженка».

За словами Г.Боряка, який доклав багато зусиль до інформатизації архівної справи в Україні, створення галузевого Центру новітніх технологій, репрезентації архівної інформації в світовій мережі Інтернет, найкоректніше використовувати термін «візуальний», «віртуальний» або «умовний архів О.П.Довженка», адже єдиного українського архіву О.Довженка немає, і напевно чи буде.

Зазначимо, що фізичного переміщення документів з українських архівів заради їх концентрації в одному місці не станеться.

Оскільки питання передачі архівів О.Довженка вирішуватимуть на міжурядовому рівні, а для прийняття рішень потрібна допомога Міністерства закордонних справ України та Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через Державний кордон України при Міністерстві культури і туризму України, кінцевий термін проекту неможливо спрогнозувати. Та будемо сподіватися й докладати всіх зусиль для його успішного завершення. Майбутній архів прислужиться не лише кінознавцям, які працюють над «Довженковою енциклопедією», а й усім дослідникам творчості митця, не байдужим до долі українського кіно.

Олександр Безручко

Українську театральну школу осмислюють італійці

Організований Паоло Коккері 13-й «Міжнародний фестиваль актора», що відбувся в Неаполі з 15 вересня по 5 жовтня присвятив цілу секцію під назвою «Подорож до Києва» акторській школі КНУ театру, кіно і телебачення ім. І.Карпенка-Карого. Студенти педагога Юрія Висоцького, про успіхи яких уже йшлося в «Кіно-Театрі», показали в Галереї Толедо три вистави: «Урок» Єжена Йонеску, «Я не кажу ні» за «Римськими новелами» Альберто Моравія і «Тартюф» Мольєра. Особливу увагу викликала вистава за текстами Моравія.

В контексті зацікавленості, що існує в Італії до культурних зв'язків зі Східною Європою, важливою виявилася лекція «Український театр в дев'ятисоті роки», яку прочитала професор Веронського університету Джованна Седіна.

Успіх фестивалю в Неаполі багато в чому залежав від підтримки муніципалітету цього міста й став можливим завдяки співдружності між художниками й театрами. Молодим італійським художникам з Асоціації «Внутрішній номер 5» зокрема Ілені Де Фалко, вдалося втягнути в свій проект міський центр «Італійський Інститут філософії», в приміщенні якого відбувся один з циклів фестивалю «Театр і філософія». Це вивело всі програми фестивалю, в тому числі ті, що відбулися за участі українців, не тільки в театрознавчє, а й у філософське поле осмислення сучасного мистецтва.

Центр кінематографічних студій НаУКМА

З 1994 року в Національному університеті «Києво-Могилянська Академія» розпочав свою діяльність кіноклуб, який через

кілька років одержав спеціальне приміщення (Набережно-Хрещатицька, 27), і де сьогодні по шість разів на тиждень за чітко вибудованою програмою демонструються фільми, проходять прем'єри. З вересня того ж року в НаУКМА, на кафедрі культурології розпочато читання курсу «Кіномистецтво». У травні 1995 року почав виходити журнал «Кіно-Театр» (уже вийшло 69 номерів), випускаються книги, присвячені кіно (їх — 10, а також 2 буклети). Проводилися круглі столи, наукові конференції. Тож цілком закономірно, що ця різнобічна діяльність набула статусу наукової. Влітку 2005 року цей статус закріплено інституційно: рішенням Вченої Ради НаУКМА було створено науково-дослідний Центр кінематографічних студій. Упродовж 2006 року в його діяльності, окрім керівника Л.Брюховецької, брали участь завідувач кафедри культурології НаУКМА М.Собуцький, її старший викладач, керівник кіноклубу О.Брюховецька, заступник директора наукової бібліотеки НаУКМА Н.Казакова, студенти С.Мензелевський та О.Папаш. Рік виявився плідним: О.Брюховецька захистила дисертацію й одержала науковий ступінь кандидата філософських наук, О.Папаш та С.Мензелевський здобули II місце в номінації «Культурологія» у конкурсі «Україна чи Малоросія?», який проводив Фонд ім. Чикаленка, Л.Брюховецька випустила книжку «Кіносвіт Юрія Ілленка», презентація якої відбулася у грудні в Українському домі. Спільно з НСКУ центр організував і провів наукову конференцію «Історія українського кіно. Сучасні дослідження» (березень), два круглі столи «Юрій Ілленко і мистецький внесок у кіно» (травень) та «Іван Миколайчук як феномен української культури» (червень), а також презентації книг «Вчора і сьогодні. Затемнені місця в біографії О. Довженка» (упорядник Є.Сверстюк), «Україна в огні» — зб. сербською мовою — (вересень) та «Зачарований Десною. Історичний портрет О. Довженка» Василя Марочки (листопад). У планах Центру — випуск нових книг і подальше дослідження українського та зарубіжного кіно.

«Владика Андрей»

У центрі уваги столичних кінематографістів опинилися сьогодні сакральні пам'ятки Львова, пов'язані з іменем митрополита Андрея Шептицького. Кіностудія імені О. Довженка розпочала зйомки художнього фільму «Владика Андрей» (режисер Олесь Янчук), який ставить за мету відтворити реальний образ духовного проводиря українського народу, котрий майже протягом

півстоліття очолював Греко-католицьку церкву, й водночас розповісти про древній княжий рід, у якому переплелися гілки різних національностей і який прославився своїми діями на благо людей.

Загальновідомо, що митрополит врятував життя багатьом євреям. У страшні роки нацистської окупації він переховував у своїй бібліотеці рабина Давида Кахане, а у проповідях та посланнях закликав паству дотримуватися високих моральних засад у жорстокому і страшному ХХ столітті. Підпорядковані йому монастирі відкривали двері перед гнаними. Серед українських і польських сиріт, якими опікувалася церква, переховували також єврейських дітей, котрим видавали фальшиві довідки про хрещення. Численні свідчення про підтримку митрополита досі надходять від врятованих. Проте органи НКВС і служба безпеки Польщі сфабрикували низку звинувачень проти сімейства Шептицьких. У перші ж дні приходу радянської влади енкаведисти розстріляли брата Леона, його дружину й душпастиря. Родинний маєток зруйнували. І хоч самого главу УГКЦ не зачепили, проте розгорнули активну пропаганду на дискредитацію всесвітньо відомої постаті. Його називали ідейним натхненником українських націоналістів, приписували спонсорвання підрозділів СС «Галичина», співпрацю з фашистами. Цьому присвячували окремі псевдонаукові монографії, які перевидавалися в різних країнах, передає Укрінформ.

«Нині історична правда знаходить усе більше підтвердження», — зазначив кардинал Любомир Гузар. Свідченням цього стане і майбутній фільм.

Детективна історія про претендента на Оскара*

Восени ті, хто цікавиться українським кіно, після кількох «безфільмових» років Україна знову братиме участь у змаганні за Оскар. Згідно з офіційним веб-сайтом Академії кіномистецтв, цього року одним із претендентів на найкращий іноземний фільм стала «Аврора» режисера Оксани Байрак.

Як керівник Українського кіноклубу Колумбійського університету в Нью-Йорку, я звернувся до компанії «Bayrak Studio» з проханням посприяти показу стрічки в Нью-Йорку. Не отримавши відповіді, я вирішив хоча б дізнатися про неможливу «Аврору». Спершу я звернувся по своїх контактах в Україні. Як з'ясувалося, жоден із моїх знайомих, навіть ті, які працюють у кіноіндустрії, його не бачив. До 31 листопада фільм не показували в кінотеатрах.

Тимчасом, у «спеціальних правилах про нагороду за найкращий фільм іноземною мовою» Американської академії сказано, що «фільм має бути випущено не раніше, як 1 жовтня 2005 року й не пізніше, аніж 30 вересня 2006, і спершу має відбутися його публічний показ на 35 мм або ж 70 мм плівці впродовж щонайменше 7 днів поспіль у комерційному кінотеатрі з вигодою для продюсера та експонента». Далі сказано: «Відбір найкращої стрічки в кожній країні має здійснювати організація, журі або комітет, що має включати митців і/або працівників із царини кінематографіки. Список членів відбіркового комітету має бути подано до Академії не пізніше 1 вересня 2006 року, до 17:00 PDT (Тихоокеанський денний час)».

Я скотактував із IntWestDistribution, компанією, яка співпродюсувала фільм зі студією Байрак. Юлія Малиновська, її PR-менеджер, повідомила по телефону, що Міністерство культури та туризму України затвердило «Аврору» офіційним претендентом від України на Оскар. Пізніше додала, що фільм показували в Севастополі впродовж семи днів у вересні 2006 року, спеціально для того, щоб виконати умови участі в конкурсі на Оскар.

Щоб підтвердити інформацію, я зателефонував Борисові Савченку. Він повідомив, що не бачив фільму. Більше того, професійні інституції, безпосередньо причетні до кіновиробництва, скажімо, Спілка кінематографістів, Центр ім. Олександра Довженка, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. Рильського АН України, в якому є відділ кінознавства, кіностудія ім. О. Довженка не брали участі у відборі «Аврори». Тож здається, що навіть якщо Міністерство культури й туризму України й справді запропонувало «Аврору», то зробило це без відома та участі згаданих професійних кіноінституцій.

За допомогою п. Гребенного, відповідального за кінопрокат у Севастополі, я дізнався, що фільму під назвою «Аврора» в місті останні два роки не показували. Крім того, він повідомив, що в місті взагалі немає приватних кінотеатрів. Подумавши, що пані Малиновська помилилася, 15 листопада я написав їй, повідомивши, що її інформація неправдива, і попросив коментаря. Наступного дня я отримав відповідь: «Виробники фільму відповіли на запитання щодо фільму «Аврора» на офіційній прес-конференції. Фільм вийде в широкий прокат 30 листопада». Далі йшли посилання на офіційний сайт Американської кіноакадемії, де фільм було на-